

1. İLETİŞİM NEDİR, NE DEĞİLDİR?

Toplumsal dünyayı anlamaya çalışırken belirli kavramların yaygın kullanımları, bazen içeriklerinin büyük ölçüde sabitlendiği sanısı yaratmaktadır. Özgürlük, demokrasi, şiddet vb. kavramlar böyledir ve iletişim de bu tür bir kavramdır. İletişim denilince hemen gözümüzün önüne geliveren şey, birbiriyle konuşan iki insan olabilir. İlginçtir, iletişimi kuramlaştırmak isteyenler de gönderici- mesaj ve alıcı olarak üçlü sacayaklarını, daima kavramı en yalın biçimde ifade eden öğeler olarak birbiriyle ilişkili kılmaktadırlar. Gönderici bir başlangıç noktasını, alıcı ise bitiş noktasını temsil etmektedir. Mesaj ya da ileti ise, gönderici ile alıcı arasındaki niyetli ve amaçlı bağlantının içeriğidir. Özellikle iki büyük dünya savaşının gölgesinde gelişme gösteren iletişime yönelik kavrayışlar, bu üç bileşenden göndericiyi ve sonra da alıcıyı uzun süre merkeze almışlardır. Savaş sonrasında alıcı, üzerinde belirli bir etki yaratmak istenilen, manipüle edilmeye çalışılan bir taraf olarak, gerek siyaset süreçlerinde gerekse reklam ve halkla ilişkileri de içeren ticari süreçlerde artan öneme sahip olmuştur.

İletişimin (communication) kökenindeki Latince *communicatio* sözcüğü, karşılıklı tanımaya dayalı zihinsel ve simgesel bir işlemde çok, daha maddi ve somut olanı ifade ediyordu. İletişim kuramcısı John Durham Peters, bu kavramın kökensel anlamlarını dört gruba ayırmaktadır (Peters, 1999):

- İlk grup anlamı, iletişimin etkileşimli veya diyaloga dayalı bir süreçten çok, katılmak dahil olmak ve paylaşmak anlamlarına işaret eder.
- İkinci grup anlamlar, fiziksel aktarımlar veya taşımayla ilgilidir.
- Üçüncü grup anlamlar, mübadele odaklı ve iletişimi karşılıklı değiş tokuş olarak işaret eder. Burada esasen insanların kendi iç dünyalarına dair olan şeyler değiş tokuş edilmektedir.
- Dördüncü grupta ise iletişim, sembolik etkileşimin türlü biçimlerini ifade eden bir şemsiye terimdir.

Terimin anlamları, İngilizceye 14. ve 15. yüzyıllarda girdiğinden beri çeşitlilik göstermekle birlikte bir iletişim kuramı, ancak 1940'larda belirmeye başlamıştır. Bunun atası ise Shannon ve Weaver'ın matematiksel iletişim modelidir. Bu modelde iletişim, genel olarak mesajı gönderen ile alan arasında belirli bir etki yaratmak için yaşanan bir aktarma süreci gibi kavranmaktadır. Bir kişiye "iletişimi zayıf" dediklerinde, insanlar, etki yaratabilecek mesaj aktarımında başarı gösteremediğini ima etmektedir. Çizgisel ya da doğrusal bir süreç gibi kavranan iletişim, amaçlanan sonucun gerçekleşmesine yönelik mekanik bir süreç gibi düşünülür. Belirli bir niyetin doğru sözcük ve simge kombinasyonlarıyla ifadelendirilmesi, karşıdaki kişide ya da toplulukta amaçlanan etkiyi yaratır diye umulur. Deneyimlerin birikme alanı olarak hayat, bu işlemin söylendiği kadar kolay olmadığını zaman içinde insana öğretir. O durumda da iletişim, bir kavram olarak kendi zenginliğini insana doğru açar.

İletişimi yaygın görüşlerin dışında değerlendirmeye alırken, onu hem hayatın içinden toplumsal yanıyla hem de daha yüksek bir soyutlama düzeyinden felsefi yönüyle gözden geçirmek gerekir. Bu bakımdan iletişim, “kendilik ile öteki arasında bir uzlaşma tasarımıdır”. Durham Peters’in öne çıkardığı kendilik (self) ve öteki kavramları, sürecin bileşenleri olan gönderici ve alıcıyı, daha soyut kurgusal bütünlükler olarak görmeye olanak sağlamaktadır. Burada daha yeni duran, ‘uzlaşma’ kavramıdır. Uzlaşma, iletişime katılan taraflar arasındaki gerçekleşen işlemi, etki teriminin dar dünyasından kurtarıp, ‘anlamın üretilmesi’, kimliklerin oluşması denilen daha geniş bir zemine çekmektedir. Bu açıdan iletişim, kendilik ve öteki arasındaki ortak algılamalarla gerçekleşen bir anlam üretimidir. Bu üretim asla sona ermez. Yani bir yerden başlayıp başka bir yerde bitmez. Kendiliğin anlamı ötekine ulaştığında, bu kez ötekinin iç dünyasından bir anlam belirir ve yola çıkar. Bir noktadan sonra hangisinin kendilik hangisinin öteki olduğunun belirsizleştiği, hatta önemini de kaybettiği, döngüsel bir sürece dönüşür iletişim. Önemli olan kimin kim üzerinde hangi etkide bulunduğu değil, karşılıklı anlam üretimiyle nasıl bir dünyanın kurulduğudur.

Pek çok iletişimeci, zihinlerin karşılaştığı bu işlemin, birbirinden uzak iki zihin arasındaki aktarım başarısını her daim garantilemediğini özellikle vurgular. Burada sözkonusu olan uzaklık, iki insanın ya da insan gruplarının arasındaki coğrafi uzaklık değildir. Öyle olsaydı, birbirine fiziksel olarak en yakın insanlar arasındaki iletişim, en başarılı olan sayılabilirdi. Uzaklık, iki insanın zihinlerinin ve iç dünyalarının birbiriyle aynı olmayışından kaynaklıdır. Yanyana duruyor olsalar bile, herhangi iki insan arasında aşılabilen bir mesafe vardır. Buna ‘fark’ da denebilir: Özneler arasındaki fark. Böylelikle fark sayesinde, insanların iletişime girerken birbirlerine sunacağı içerikler aynı olamamaktadır. Bununla birlikte yeryüzündeki insan sayısı kadar farklı bir içerik üretimi de olanaksızdır. Neden? Herşeyden önce iletişim, sözcüklerle olanaklıdır. Sözcük, benzer grup içeriğini adlandırır. Örneğin elma, belirli sınırlar dahilinde tanımlanmış öğelerin her birinin adıdır. Sözcükler sadece somut ya da soyut bir şeye gönderme yapmaz, onların özelliklerine de gönderme yapar. O halde sözcükler, aslında yerine geçtikleri şeylerin biçimini belirtirler. Yani sözcüğün taşıdığı bilgi, benzer sınıftan varlıkların bir üyesine dairdir.

Tam bu noktada yeniden sorabiliriz. O halde iletiştiğimiz şey nedir? İletişim felsefecisi David Rynin’in bu soruya kesin bir yanıtı vardır: İnsanlar birbirlerine olguları değil olguların biçimini iletirler (Rynin, 1932). Olgu, yani olup biten şey elbette ki insan deneyiminin içeriğidir. Yani belirli bir yerde belirli bir zamanda belirli kişilerle ve çevreyle etkileşiminde gerçekleşenlerdir. Ancak algıladığımız olguyu aktarmaya kalkıştığımızda, deneyimimizin içeriği özelliğini kaybeder. Onu anlatacak benzersiz, mutlak anlamda özel sözcüklerimiz yoktur. Dolayısıyla aktarım, olguyu yanlış kılmaz ancak özgül olmaktan çıkarır. Rynin, insanların kendilerini sözcüklerle ifade etmelerinden dolayı, iletişimin içerikten değil biçim üzerinden gerçekleştiğini iddia etmektedir (Rynin, 1932). Bu iddia güçlü bir iddiadır. Buna göre iletişimdeki alıcı taraf, sözcüklerle ifade edilen biçimin niyet ettiği özgüllüğü anlamaya çalışmaktadır. Gönderici ve alıcı arasında, içeriğin aynı veya özdeş olduğu, yani zihinlerin birbirine şeffaf ve apaçık kılındığı, başka bir tür algılama boyutuna

geçmediğimiz sürece, yani zihinleri okuyamadığımız sürece yüzde yüz başarılı bir iletişimin olmayacağı, bu görüşün altını çizdiği konudur.

Anaakım ve işlevselci iletişim kuramları, yanlış anlamayı, iletişimden dışlanan, onu bozan ve istenmeyen bir durum gibi ortaya koyarlar. Buna göre anlama ve anlaşma, iletişimde olması gereken, ideal durumdur. Öyle ki bu yaklaşımlara göre anlaşamamanın yanı sıra, belirsizlik, kesintililik, saçmalamak hatta sessizlik bile işlevsizlikle sonuçlandırır iletişimi. Yanlış anlama, olumsuz bir durumdur. Ancak bazı yaklaşımlar, genel olarak iletişimde ‘başarısızlık’ gibi kavranan ve taraflar arasında içeriklerinin yüzde yüz bilinebilir olmasını zorlaştıran bütün yanlış anlamaları, anlaşamamalar ile beliren yanlış iletişim vb. olumsuz durumları, tam da iletişimin gerçekleşebilmesini sağlayan öğeler olarak da değerlendirirler. Buradaki akıl yürütmeye göre iletişim, bu istenmeyen durumu aşmaya yönelik düzenlenmiş bir mübadele olarak gerçekleşmektedir (Natali, 1986). João Natali, böyle ele alındığı için genel kural olan anla(ş)maya aykırı olarak kabul edilen anla(ş)a(mamanın yani yanlış anlamanın (misunderstanding) aynı zamanda iletişimin, aktarımı öne çıkaran ekonomisinin de dışında tutulduğunu öne sürmektedir (Natali, 1986).

Toplumsal uzlaşmanın ve işbirliğinin desteklendiği bir anlayış çerçevesinde, anlaşmanın bir değer ve norm olarak öne çıkarılması kendi içinde tutarlı bir yaklaşım olmakla birlikte birtakım sorunları da barındırmaktadır. Örneğin yapısalcılık sonrası düşünce çizgisi, olumlu iletişim anlayışının yüceltildiği hâkim yaklaşımın en önemli sorunu olarak, toplumsal farklılıkların bastırılmasını ya da ihmal edilmesini görmektedir. Varolan kapitalist toplumsal düzenin uzlaşım, diyalog, işbirliği, anlaşma, bütünlük ve birlik gibi olumlu öğeler üzerinden bir ekonomiye dayandığı doğru bir saptamadır. Ancak çatışma, anlamama, iletişimeme, ayrışıklık gibi olumsuz öğelerin sözkonusu anlam ekonomisinin bir parçası olmadığını öne sürmek kolay değildir. Tam tersine, böylesi bir semiyotik ekonominin, kuralı bozucu olan anla(ş)a(mama sayesinde sürdüğü de öne sürülebilir. Nihayetinde olumsuz bir hareketlenme de olsa, anlamama ve yanlış anlama da bir bağlantı ve ilişkilene demektir; sadece olumlu olana göre daha karmaşık bir hareket ... Anlam ekonomisinin olumsuz üzerinden gerçekleşmesi elbette süreci daha çetrefilli kılmaktadır. Birbirlerinin ürettiği anlamlara yönelik bir farkındalık yokluğu, onu ikincil görerek ihmal etme ya da önemsememe, iletişime giren taraflar arasındaki durumu daha zorlu, yıpratıcı ve sürekli kılabilir. Bu sorun, somut olarak daha çok güç/iktidar ve kimlik meselelerinde karşımıza çıkmaktadır.

Dikkat: Ana akım yaygın iletişim anlayışı için bkz. *İletişim Nedir?* Merih Zılhoğlu, Cem yayınevi, 2003, İstanbul.

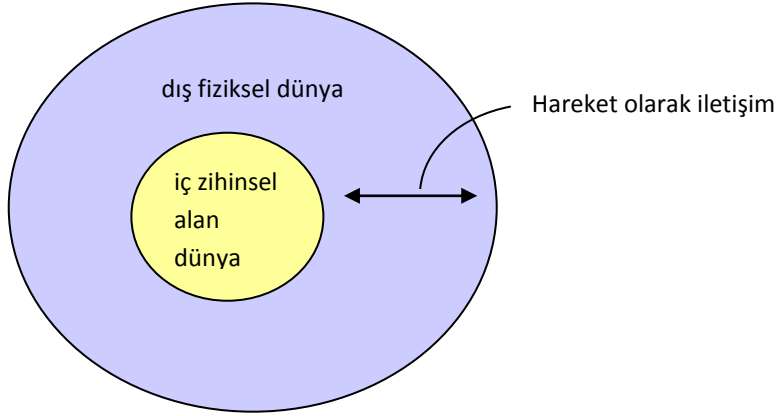

Görsele erişim: <http://usualerror.com/e-book/meta-communication/>

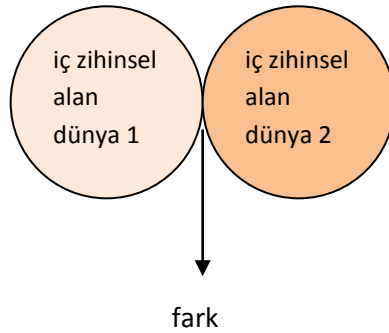
2. İLETİŞİMİ OLANAKLI KILAN NEDİR?

Bu noktada iletişimi neyin olanaklı kıldığı sorusunu sormak gerekir. İletişimi olanaklı kılan şey olarak içinde yaşadığımız verili dünyanın somut koşullarından daha önce gelen, daha teorik ve soyut bir ilkeyi düşünmeye çalışalım öncelikle. İletişim, Hıristiyanlıkta Tanrı ile insan, insan ile insan arasındaki bağlantıya ve ilişkiye işaret etmekteydi. 17. yüzyılda, uzaktan eylemde bulunmak anlamını taşıırken; 19. yüzyılda, farklı ruhlar arasındaki somut olmayan bir bağlantı olarak düşünülmüyordu (Peters, 1999). Bugün anaakım iletişim kavrayışının dayandığı ve bildiğimiz genel geçer anlamıyla iletişim, John Locke tarafından geliştirilmiştir. Buna göre, iletişim, insan benliğinin iç alanından gelen içeriği taşıyan işaretler sayesinde ulaşılan bir sonuçtur. Birey, kendi ifade ettiği anlamın efendisi ve sahibidir. Uzlaşımlar olarak sözcük işaretleri, kişinin içdünyasına ve zihnindeki anlama gönderme yapmaktadır. Yani sözcüğün anlamı, bir işaret sistemi içindeki diğer sözcüklerle ilişkisinden gelmez; sözcüğün anlamı gönderme yaptığı nesnelere de gelmez. Sözcük, insanın zihnindeki düşüncelerden gelir. Dolayısıyla işaretin sahibi de anlamın sahibi de, bireydir. İletişim sayesinde insanlar, iç dünyalarında sahip olduklarını kamusal hale getirirler. Anlam, araçtan ayrılabilir ve içerik de biçimden ayrıdır. İç dünyaların anlamlarının taşıyıcısı olan dile dayalı diyalog sayesinde, bireysel zihinler arasındaki özdeşlik elde edilebilir. Öyle ki geride hiçbir ötekinin kalmayacağı ütöpik bir dayanışma, bu anlayışın temelini oluşturur (Peters, 1999). Uzlaşım, er ya da geç diyaloga dayalı iletişim sayesinde elde edilecektir. Locke'un görüşlerinde karşılık bulan iletişim anlayışı, olumludan kaynaklanan ve olumluya doğru olan bir hareketlenmeyi işaret etmektedir. Buna karşılık, olumsuzdan kaynaklanan ve olumsuzla yönelik hareketin de iletişimi olanaklı kıldığı söylenebilir.

Ancak bu, yine de iletişim hareketinin somutluğu üzerinden yapılan bir değerlendirmedir. Daha da yüksek bir soyutlama yaparak bakışlarımızı içinde yer aldığımız dünyadan kavramlar ve nosyon alanına yöneltirsek, başka türden yanıtlarla da karşılaşabiliriz. Örneğin insanın zihni, yani soyut iç alan ile, somut dış gerçeklik alanı arasındaki benzersizlik ve çakışsızlığın, tam da iletişimi olanaklı kılan bir fark olduğu da öne sürülebilir. İletişimin üretken bir etkinlik olarak gerçekleşebilmesi, fiziksel ve zihinsel dünyalar arasındaki ayrıma ve aynı nitelikte olmama haline dayanmaktadır. İnsanın iç dünyasının ve yapısının dış fiziksel çevreden apayrı olması, iç alan ile dış alan arasındaki bir hareketi, yani dolaylamayı zorunlu kılmaktadır. Bu dolayımlayıcı hareket, sözcüklerle, jest ve mimiklerle, her türden simgelerle gerçekleşen iletişimin ta kendisidir.

Şekil 1: İç dünya ve dış fiziksel dünya arasındaki fark olarak iletişim hareketi

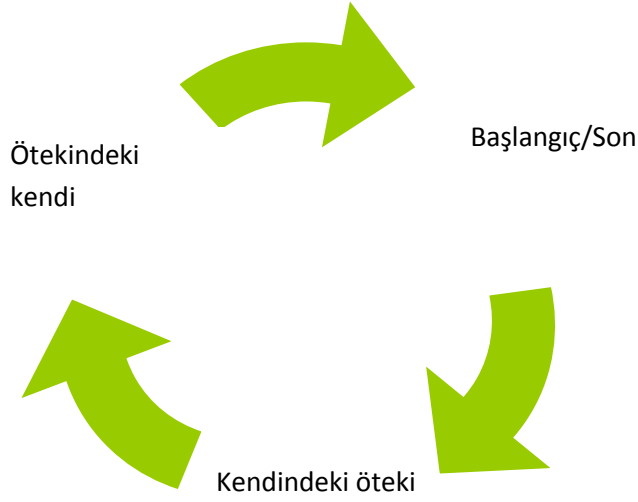
Şekil 2: İç dünya ve ötekinin iç dünyası arasındaki fark olarak iletişim hareketi

Şekillerden de görüleceği gibi iletişim, hem insanın iç dünyası ile dış fiziksel dünya arasındaki farktan, hem de insanların iç dünyaları arasındaki farktan kaynaklanan bir süreçtir. İletişim, iç ve dış arasındaki farkın bir sonucudur. İletişim konusunda Ogden

ve Richards'ın daha 1920'lerdeyken yaptıkları saptama da bu yöndedir: engelin/sınırın aşılabilirliği olarak iletişim (aktaran Peters, 1999). Öyleyse iletişim, insanın bütün simgesel araç gereçleriyle bu engeli/ sınırı aşma yönündeki çabalarının toplamıdır. Bu çabası boyunca insan denen varlık, dil aracılığıyla kendisini dünyaya açar. İnsanın kendini açma durumu, kimi düşünürlere göre bir diyalog kimilerine göre ise özgün bir karşılaşmadır. Her ne olursa olsun açma, insanların iç dünyalarının dış dünyayı kurduğu ve dış dünyanın da iç dünyayı kurduğu sürekli bir harekettir. Bu hareket, zihin ile madde arasındaki indirgenemez farkı işaret eder. Farkın kalıcılığı özellikle 20. yüzyıl düşüncesinde geçerlidir. İletişimi olanaklı kılan farkın nedeni ya da kaynağı ise önemli bir sorudur: Zihin ile madde arasındaki farkın kaynağı ya da nedeni nedir?

Bu soruyu fenomenolojik yaklaşımlar, zihin ile madde, somut ile soyut arasındaki ilişkide önce soyut olanın varolduğu bir başlangıç anı koyutlayarak ele alırlar. Fenomenoloji, görünüşe gelenin ilkesini inceleyen bir yaklaşımdır. Fenomenolojinin önemli düşünürü Hegel, fenomenal olan yani görünüme gelen ve duyusal olarak algıladığımız her şeyin, Tin olarak adlandırılan soyut ilkenin kendisini açıklamasının sonucu olduğunu belirtir. Açıklama, bilinç ya da Tin'in, kendinin bilgisine erişebilmek için yaptığı bir yolculuktur. Bu, Tin'in kendi içeriğini kazanması için gerçekleştirdiği bir harekettir. Hegel'in soyuttan somuta doğru içerik kazanma çabası olarak işaret ettiği şey, esasında insanın içinde yaşadığı dünyanın kurulmasıdır sürecidir. Yani açıklanma hareketinin amacı, bu dünyanın kurulmasının ta kendisidir. Soyuttan somuta doğru olan yolculuğun amacı, görünüme gelen her şeydir.

Bu yol alma hareketi soyuttan somuta doğru gerçekleşen bir dolayım değildir. Tin ya da bilinç, kendisini bilebilmek ve kendindeki olanakları gerçekleştirebilmek için, kendi karşısına kendisi koyar; kendisini nesne edinir, öteki kılar. Sonra öteki ile ilişkilendirir. Tin'in kendi bilgisini edinerek tamamlayacağı bilgi yolculuğu, Tin'in (bilincin) kendi ötekisiyle bir ve aynı olduğunun farkına varmasıyla sonuçlanacaktır. Hegel'de dolayımlanmış, düşünülmüş ve gerçekleşmiş birlik olarak Tin, başlangıç noktasındaki dolaysız ve içeriklenmemiş birlik olarak Tin'den farklıdır. İşte soyut ile somut arasındaki bu hareket, Hegel açıkça iletişim olarak adlandırmasa da, John Durham Peter'a göre iletişimdir (1999). Başka türlü ifade edilirse, iletişim de diyebileceğimiz hareket, soyut ile somut arasındaki farktan kaynaklıdır. Hegel düşüncesine göre soyut ile somut arasındaki fark, geçici bir farktır. Fark, nihayetinde ortadan kalkacak, Tin kendi soyutluğu ve somutluğunda bir ve bütün olacaktır. Bunu yaparken kendilik bilinci, başka bir kendilik bilinci ile tanımaya dayalı bir ilişki kurar. Bilinç ya da Tin, kendi ötekiliğini koyar ve onu kendine nesne edinir. Kendilik bilinci, başka bir kendilik bilinci ile ilişkisinde kendisine açık hale gelir. İlk ötekini yadsımaya dayalı olan bu ilişkide, bilinç ardından öteki içinde kendini görerek, eyleminin ötekine olduğu kadar kendine yönelik bir hareket olduğunu anlar. Öteki ile bir ve aynı olduğu ve ötekini kendisinin ortaya koyduğunu fark ettiği bu an, "Biz olan Ben, Ben olan Biz" anıdır.

Şekil 3: Hegel'e göre soyuttan somuta doğru olan açılma hareketi

Bu sistematiğe mutlak anlamda bir iç ve dış ayrımı da yoktur. Hegel'e göre kendilik, başkalarına kapalı bir iç alana sahip değildir. Böyle bir mutlak anlamda iç ve dış alan ayrımı, Hegel'e göre biçimden ayrı bir içerik olamayacağı için, geçersizdir: görünüme gelen şey, aynı anda hem biçim hem de içeriktir. Dolayısıyla iletişimle birlikte görünen şey, hem iç hem dış olandır. Bu düşüncenin bir uzantısı, mesajdan ayrı bir araç, araçtan ayrı bir mesajın olamayacağıdır: araç, mesajın kendisidir. Peters, Hegel'in bütün sisteminin amacının iletişim olduğunu iddia eder (1999). Bu, bir bilginin paylaşımı olarak değil, insan dünyasının ortaklaşa yapılması anlamında bir süreç olarak iletişimdir. Dünyanın ortaklaşa yapılması, Hegel sistematiği açısından bilincin kendi varlığı için ötekinin varlığının zorunluluğunu kavramasıyla gerçekleşir. Çünkü kendilik, kendisiyle dolaysız bir ilişki sonucu varolanı açılmayamaz. İlişki, dolaylı olmak zorundadır ve bu da hareket demektir.

2. İLETİŞİM HAREKETİNİN YÖNÜ VE ANLAMI

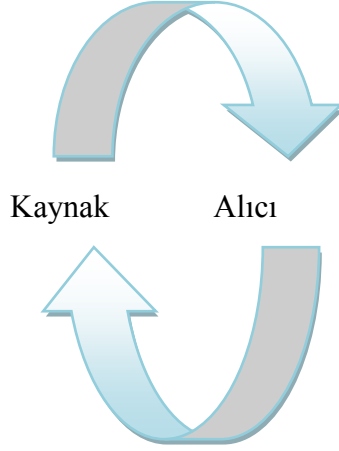
İletişim, temelde bir yönelme hareketidir. Yönelme, içeriden dışarıya ve dışarıdan içeriye doğru sürekli ve kesintisizdir. Sessizlik ya da susma bile bu harekete dahildir, ona karşıt değildir. Her ne kadar iletişime aykırı ya da iletişimeme gibi görünse de ilk bakışta, sessizlik de bir şey dile getirdiğinden ve anlam ürettiğinden, iletişimin kapsamındadır. Hatta anlam, bazen sestən çok sessizlik sayesinde açığa vurur kendini. Yönelme hareketinin kısa süreli kesintisi veya geçici durma hali, sessizlik uğrağı olarak belirir. Sessizlikle birlikte süregiden yönelme hareketi de, insanları birbirlerine ve maddi/somut dünyaya bağlamaktadır. Özne özneye, özne nesneye ve yine nesne de nesneye bağlanmaktadır. Bağlanma hareketi olarak iletişim, uzun süre iletişimciler arasında çizgisel ya da doğrusal bir hareket olarak düşünülmüştür.

Shannon ve Weaver'ın matematiksel iletişim modelinin etkisiyle iletişim 1940'larda, bir başlangıç ile varış noktası arasındaki tek yönlü bir hareket gibi kavranmıştır.

Kaynak → Alıcı

Zaman içinde iletişim hareketinin mesaj alıcıya gittiğinde sona ermediği ve alıcıdan da kaynağa doğru bir geri bildirim olarak yeni mesajın aktarıldığı fark edilince, hareket iki yönlü ve döngüsel olarak kavranmaya başlamıştır.

Şekil 4: İletişimin döngüsel işleyişi

John Durham Peters, iletişim düşüncesinin tarihsel yolculuğunu eleştirel bir incelemeye aldığı *Speaking Into the Air* (Havaya Konuşmak) kitabında, insanların zihinlerini karşılıklı paylaşma etkinlikleri anlamında bir iletişim düşüncesini bir yana bırakmayı önermektedir (1999). Diyalog denilen kavramın saçılma (dissemination) kavramı karşısında neredeyse sorgulanması yasak ve üstün bir konuma erişmesini tartışmaya açmaktadır. Diyalog, toplumsal eşitsizliklerin köklü biçimde yapılandığı günümüz yaşam sistematüğinde, eşitliğe dayalı bir bağlantı olmaktan kolayca çıkabilmektedir. Ebeveyn ile çocuk arasında, patron ile çalışanı arasında, öğretmen ve öğrenci, temsil edilen ve temsil eden arasında eşit bir konumlanma yoktur. Dolayısıyla karşılıklılık söz konusu olsa bile, bunun belirli bir asimetriyi de içereceğine dikkat çeken Peters, diyalogun yanı sıra saçılmayı da iyi bir iletişimin ilkesi olarak ortaya koymaktadır (1999).

Böylelikle iletişim, iki yönlü ya da döngüsel bir hareket olmasının yanı sıra, başlangıcın ve merkezin önemini yitirdiği bir hareket gibi de düşünülebilir. İletişimin karşılıklılığa dayalı bir aktarım olmaktan çok saçılma ile karakterize edilmesi, onun dolaylılamaya dayalı bir hareket olmasını ortadan kaldırmaz. İster yüzyüze iletişim isterse kitle iletişim araçlarıyla gerçekleştirilsin, iletişim bir dolaylılama hareketidir. Bu hareketin (ister çizgisel istersel saçılma biçiminde düşünölsün) bir amacı olabilir mi? Bu ve benzeri sorular, hem açıklamayı daha somut düzleme çekmeyi hem de anlam, kimlik ve güç kavramlarını da işin içine katmayı ve gerektirmektedir. Çünkü

hareketin amacı, iki farklı zihnin birbiriyle uzlaşımı ve aralarında özdeşlik kurulması olarak olumlu ele alınırsa, bu belirli bir tarz toplum düzenlemesini ve orada insanın varoluşunun belirli biçimde konfigüre edilmesini düşündürür. Eğer hareket, zihinler arasında nihai bir uzlaşmayı gerektirmeyen bir saçılma diye düşünülürse, toplum da farkın tehdit olarak algılanmadığı bir bütünlük haline gelir ve orada insanın varoluşu kendisine nefes alacak daha fazla bir yer bulabilir.

3. İLETİŞİM, ANLAM VE KİMLİK ARASINDAKİ BAĞLANTI

İletişim, insanın yönelim hareketiyle gerçekleşir. Bu yönelim hareketi nesneye ya da başka bilinçlere doğrudur. Yönelimin amacı insanın varoluşuna bir tutarlılık ve geçici sabitlik vermektir. Ancak iletişim ile her bir insan, kendi bireysel varoluşunun somut koşullarından bir soyutlama yapabilir. Hayat, Kierkegaard'ın anlatımıyla (aktaran Cumming, 1955) ileriye doğru yaşanan ancak anlamı üzerine düşünümle geriye bakarak inşa edilen bir süreçtir. Düşünüm (refleksivite), sözcüğünün kökeni Latince 'reflectere'den gelir; sözcük anlamı geriye doğru kıvrımlamak, geriye bükme'dir. Düşünüm ile toplumsal aktörler olarak insanlar, kendi gerçek durumlarını kavrayabilirler. Bu, temelde bir şeyin kendi üzerine dönmesi hareketidir. Dönme hareketi ile bilinç, kendisini içinde bulunduğu koşullarla birlikte ve bu koşullara yönelik ürettiği yanıtlarla birlikte görür, algılar. Dolayısıyla düşünüm, algının bilinçliliğidir, farkındalığıdır. Düşünüm ya da düşünümsellik zorunlu olarak ötekinin içinden geçmeyi gerektirir. Böylelikle bilinç, yaşantı akışına düşünümle yönelirken ötekini tanıyarak kendini tanır. İletişim, bilincin ötekine ve öteki aracılığıyla kendine yönelmesinin sonucudur. Böylelikle insan, kendi dışındakiyle gerçekleştirdiği iletişimle birlikte, kendiyi de bir iletişim gerçekleştirmiş olur. Başkasıyla kurulan bağlantı görünen iletişim hareketidir; kendiyi kurulan bağlantı ise iletişimin örtük hareketidir. Görünen ve örtük olarak iki düzeyde birden seyreden bu hareketle bilinç, aynı anda hem ötekini hem de kendini tanır ve bilir.

Bilincin, ya da insanın diyelim, hem içinde bulunduğu çevreye hem de başka insanlara yönelmesi, kendi varlığına yeryüzünde bir yer açmasıdır. O an ve orada bulunduğunu, bu yönelme hareketiyle birlikte karşısındakine doğrulamış olur: " X kişisi şimdi burada" diye bu doğrulama basitçe yapılır. Böylelikle insan, yeryüzünde varolduğunu da kanıtlamış ve onaylatmış olur. Bu kanıtlama kim içindir? Herşeyden ve herkesten önce kendisi içindir elbette. Kendi varlığından emin olabilmesi, başka bir bilincin onu "görmesine" bağlıdır. Ancak varlığına aldığı bu onay bile insana yeterli gelmez. Bunun bir adım sonrasında, varoluşunun bilincini de edinmeye gereksinim duyar: "Ben kimim? Neyim? Hayatın anlamı nedir? Bütün bu çabanın ve mücadelenin gereği nedir? Her şey ne için?" gibi pek çok sorunun yanıtını bulmaya çalışır. İletişim denilen hareket, bu yanıt arayışının motor gücüdür. Bu arayış, anlam arayışıdır. Öyleyse insan, varoluşunun anlamının peşinden gitmektedir ve iletişim bu gitmeyi olanaklı kılan bir harekettir aynı zamanda. Denilebilir ki iletişim, insanın varlığını sürdürme biçiminin ta kendisidir. Aynı zamanda varlığını sürdürürken gerçekleştirdiği bütün etkinliklerinin de bir sonucudur. Yani iletişim, hem insanın varoluşunu olanaklı kılan hareket olarak nedendir; hem de bu varoluştan kaynaklı bir sonuç ya da ürün gibi belirir.

Bu yönelme hareketiyle birlikte dış dünyadaki şeyler, bilinç yaşantısında yeniden inşa edilmektedir. Bilinç yaşantısında nesnenin, olay ve olgunun yeniden kurulması, anlamın yaratılması işlemidir. Demek ki anlam, bilincin bir nesneye ya da dışa yönelmesinden doğan şeydir. Ancak anlam, bilincin yöneldiği şeyde değildir, yönelme hareketinin kendisindedir. Yani hareket, anlamdır ya da iletişim anlamdır denilebilir. İçeriğinde neyi kurarsa kursun, iletişim denen hareketin anlamı, hareket edebilirliğindedir. Anlam ile birlikte, daha soyut karakterdeki bir gerçeklik türü daha somut olan bir başka gerçeklik türüne dönüştürülmüş olur.

Peki bu nasıl olur? Bilincin yönelim hareketinin ikili bir özelliği vardır: içirme ve dışlama. Anlamlandırıcı etkinliklerin ve pratiklerin tümü, bu ikili hareketin sonucudur. Anlam, dünyayı belirleyen ve biçimleyen insan 'ben'inin bir özelliğidir. Öyle ki anlam kurucu çabası boyunca insan, kimliklenir. Kimlik, her şeyden önce bir ilişkiler ve temsiller sistemidir. Kimlik, toplumsaldır: bir yandan insanı toplumsal özne haline getiren ve söylemlerin ve pratiklerin ona yönelik bütün seslenişleri ile; diğer yandan da insanın bu seslenişlere verdiği yanıtların birbirine dikişlendiği bir karşılaşma noktası olarak düşünülebilir (Hall, 1996). Dolayısıyla kimlik, kendilik ile toplum arasındaki etkileşim boyunca biçimlenir. Bu demektir ki kimlik, eylemle bağlantılıdır, iletişim eylemiyle. Ancak bir iletişim ağını paylaşarak aynı toplumsal yerlerde bulunanlar bir kimliği paylaşırlar. Çünkü iletişim süreçleri, toplumların, kültürlerin ve bireylerin kişiliklerinin tutarlılık temelini oluşturur.

Görsele erişim: <http://www.revolutionhealth.com/community-groups/>

Bilincin yönelim hareketinin *dışlama ve içirme* olan ikili karakteri, toplumsal kimliklenme sürecini de belirler. İster bireysel isterse kolektif kimlikler olsun kimlikten sözedildiği anda, dışlama ve içirme süreçlerinin çözümlenmesi gerekir.

Çünkü insan bilinci temelde, kendisini ya ötekinden ayırarak ve onu yadsıyarak, ya da onunla özdeşleşerek kimliğin kuruluşunu gerçekleştirir. Judith Butler ise bu görüşü daha da radikalleştirerek, bütün kimliklerin, dışlama boyunca kurulduğunu öne sürmektedir: toplumsal olarak kurulan kimliğe tutarlılığını veren şey, marjinalize ettiği, yok saydığı, sembolik alanın dışına ittiği öznelardır (aktaran Hall, 1996). Ancak bu tutarlılık anı da geçicidir. Özdeşleşme, durağan bir kimlik peşindeki öznenin, kendisini tamamlamaya yönelik bütün çabalarını, bütün etkinliklerini içeren bir süreçtir. İnsanın hayat süresi boyunca güçlü bir öznel kimlik oluşturmak için gerçekleştirdiği bu çabalar, asla başarıya ulaşamadığı için özdeşleşmeler kesintisiz biçimde süregider. Başarısızlık, nihai bir sabitliğe kavuşturulamayan özdeşleşmeleri olanaklı kılar. Böylelikle özdeşleşme, daha açık uçlu, değişken ve sürdürülebilir hale gelir.

Dışlama ve içirme, yadsıma ve özdeşleşme ile ilgili bu diyalektik, çağımızda kimliklerin de farklı kavranmasına yol açmaktadır. Kimlik, modernlik sonrası günümüz düşüncesinde artık sabit, değişmez, birleşik ve tutarlı bir özü olan kalıcı bir yapı gibi kavranmamaktadır. Kimlik daha çok özsel ve kalıcı herhangi bir özü olmayan, parçalı ve sürekli yeniden düzenlemeyi gerektiren, çelişkili bir kimlikler bütünlüğü olarak kavranmaktadır. Kimlik, adeta Hall'un deyişiyile bir 'hareketlilik şölenidir' (Hall, 1992). Bu hareketlilik şöleni ile öznenin içerisi ve dışarısı arasındaki boşluk köprülenmektedir. Bu, kişisel olan ile toplumsal olan arasındaki bir boşluktur aynı zamanda. Dolayısıyla hareketlilik, kişisel ve toplumsal olanı da köprülemektedir. Bütün bu köprüleme ya da bitleştirme çabaları ile insan, doğumundan ölümüne kadarki yaşam süresinde tutarlı bir kimliğe sahip olduğunu hissediyorsa bu, kendimize dair bir 'benlik anlatısı' inşa edebildiğimiz içindir. Yani kim olduğumuza ilişkin birleşik, tamamlanmış, güvenli ve tutarlı bir kimlik algısı, kurduğumuz, ürettiğimiz ve benimsediğimiz anlamlar ile başkalarının bize dair kurduğu, ürettiği ve empoze etmeye çalıştığı anlamlar arasındaki bir karşılaşma sonucunda belirlemektedir. Bu da bir inşa işlemidir. İnşa işlemi, düşünümSELLİK ile birlikte kimliğin durağanlığını ortadan kaldırmaktadır. DüşünümSELLİK sayesinde insan, sürekli olarak kim olduğunu gözden geçirmekte, şekillendirmektedir.

Kimliğin inşası, anlamın inşası ile gerçekleşmektedir. İnşa edilen anlam, sadece öznenin kimliğine ilişkin değildir; anlam ile birlikte aynı zamanda gerçeklik de inşa edilir. Bütün gerçeklikler, ancak onlara anlam verilmesiyle varlık kazanıyorlarsa, anlam verici her etkinlikle birlikte gerçeklik ve kimlik eşanlı olarak kurulmaktadır. Gerçeklik, öznenin gösterenler oyunu içine dahil oluşu ile üretilmektedir. Toplumsal bir varlık olarak insan eylemlerinin, düşüncelerle gerçeklik alanı arasında temel dolayımLAYICI hareket olduğu söylenebilir. Bu gerçeklik, yani nesne dünyası, özne tarafından kısmi olarak algılanır yani belirli bakış açıları içinden anlamlandırılır. Ancak fenomenolojinin önemli düşünürü Merleau Ponty'nin belirttiği gibi, bu kısmilik, onların gerçekliğini azaltmaz. Tam tersine, şeylerin özne ile aynı anda varolabilmelerinin başka bir yolu yoktur (Ponty,1996) . Gerçekliğe ilişkin bu algı, belirli bir genellik iddiası taşısa da kaçınılmaz biçimde kısmidir. Dolayısıyla tam da bu noktada kimlik, anlam ve gücün etkileşiminin ne kadar politik ve çatışmalı bir konu olduğu iyice belirginleşir. Çatışma yani mücadele, kimliklere ve gerçekliklere

dair kısmi anlamlarımızı genelleştirme iddialarından kaynaklanır. İşte iletişim, son derece çatışmalı olan bu etkileşime yol açan bir dolayımleme hareketidir: Zorunludur, kaçınılmazdır, süreklidir, kurucudur, yıkıcıdır ve yönelimlidir. Bu nitelikleriyle iletişim, iktidar meseleleri ve güç uygulayımı ile içsel bir bağa sahiptir.

4. İLETİŞİM VE GÜÇ/İKTİDAR ARASINDAKİ BAĞLANTI

Her toplumsal aktörün içinde yer aldığı anlam sistemi, iletişim sayesinde kurulmaktadır. İletişim ile yalnızca bu anlam sistemleri değil aynı zamanda egemenlik ilişkileri de üretilir. Çünkü anlamın inşası, pürüssüzce olup biten bir süreç değildir; o, hangi yorumun hâkim hale geleceği ile ilgili mücadeleyi de kapsar. Toplumsal pratikler ile pratiklerin anlamları arasındaki bağlantıyı kurmak, farklı dünya görüşlerinin ve bu görüşlere eklemli çıkarların çatışması demektir. Dolayısıyla anlam, sadece bir topluluk içinde öznel arasındaki anlayışta değil, belirli egemen grupların kendi kısmi çıkarlarını rakip grupların dünya görüşleri içinde çerçeveyebildikleri süreçlerde de mücadeleli biçimde ortaya çıkar.

Görsele Erişim: <http://robynpassante.blogspot.com/>

İktidar ve kimlik arasındaki karşılıklı bağlantının izi, en yoğun biçimde yirminci yüzyıl düşünürlerinden Michel Foucault tarafından sürülür. O, modern toplumların kendi bireylerini denetleme ve disiplin altına alma tarzlarını ortaya çıkarıp eleştirerek, insanın toplumsal kimliğinin üzerinde gücün belirleyiciliğini çalışmıştır. Hapishane sistemi ve cinsellik üzerine olan çalışmalarında, toplumsal düzende

normallığı baskı altında tutan psikiyatri ve diğer yasal disiplinler güç kaynaklarını incelemiştir. O'na göre iktidar, bir aktörün başka bir aktörün eylemini etkileyecek bir tarzda edimde bulunmasıdır. Bu, bireyler arasında kaçınılmaz ve zorunlu bir ilişki türüdür. Çünkü toplumsal yaşamda insanlar amaçları ve çıkarları peşinde koşmaktadır. Eylemi yönlendirme amaçlı eylem olarak iktidar, hakikatin üretilmesinde işbaşındadır (Philip, 1991). Bu anlamda iktidar, devlet yapısının yukarıdan aşağıya doğru zora ve baskıya dayalı uygulamaları olmaktan çok, toplumsal ilişkilerin içkin bir özelliğidir. Özne, tam da iktidarla birlikte gelen bu boyun eğme ilişkisi ile oluşur. Öznenin yanı sıra gerçeklik de iktidarın dışında değildir. Dolayısıyla iktidar, devletin siyasal eylemlerinden sıradan insanların türlü karşılaşma anlarına kadar günlük hayatın hemen hemen bütün etkinliklerini ve edimlerini kapsamaktadır.

Eylem üzerinde eylem olarak iktidar, asimetric bir ilişki türüdür. Toplumsal ve tarihsel olarak başkalarının eylemlerini belirleme gücüne sahip olan sınıflar, cinsiyetler, etniklikler, dinler ve mezhepler, iktidar ilişkisindeki hâkim konumlarını sürdürmeye eğilimlidirler. İnsanlar, iktidar uygulayarak toplumsal kaynakları kendi yararlarına hizmet edecek şekilde kullanmaya çalışırlar. Aynı zamanda bir eylemin ve sonucunun anlamının ne olacağı üzerinde de çok yoğun tarihsel bir mücadele süregitmektedir. Bu mücadelenin izleri ve verili güç ilişkileri, günlük hayatın gerçekliği içine dil aracılığıyla nüfuz eder. İktidar türleri, ekonomik iktidar, siyasal iktidar ve sembolik iktidar olarak birbirlerinden ayrılabilir. Ancak insanların deneyim alanı, bütün bu iktidar türlerinin birbiriyle karmaşık iç içe geçmişliği ve ayrıştırılamazlığı ile örülür. İnsanların büyük bir doğallıkla içinde yerleştikleri toplumsal güç ilişkileri, insanın deneyimini belirler. Deneyim, anlaşılacak, kavranmak zorundadır. Egonun kendi deneyimine bakma biçimi anlam olarak belirir. Pratikler, deneyimler, edimler ve etkinlikler gibi bütün somutluklara, adına anlam denilen daha soyut varoluş kipliğindeki bir şey eşlik eder. Esasında anlam denilen soyutluk, insanın somut varlığına eşlik eder. Tekrarlarsak eğer, bu durum, bilinç ile nesnenin farklı varolma tarzlarına yani farklı kipliğe sahip olmaları nedeniyledir.

Toplumsal yaşamda sembolik iktidar, insanların bireyler ve topluluklar olarak kendilerini sembolik biçimlerle ifade etmeleri sırasında, yani anlam üretimine yönelik olarak gerçekleşir. Bu ifade etme hareketi, sembolik eylem olarak adlandırılabilir. İnsanlar iletişim boyunca gerçekleştirdikleri sembolik eylemleri ile yalnızca kendilerini ifade etmezler, aynı zamanda başkalarının ifadelerine de müdahil olurlar. Her bir sembolik eylem, kişi için başkalarının ifadelerinden kaynaklanan sınırlandırma çabalarına karşı durmak demektir. Böylelikle olayların yönüne müdahil olmak, bireysel ve toplumsal kimliğin kuruluşunda belirleyici olmak olanaklı hale gelir. Buna ek olarak her bir sembolik eylemle insanın somut varlığı başka anlamlarla bağlantıya geçerek toplumsal alana yerleşir.

Bireyler sembolik içeriği üretmek için ister medya gibi teknik araçlar kullansın isterse yüzyüze iletişim gerçekleştirsin, bütün sembolik alış verişler, kimliklerimiz ve gerçekliğin ne olduğuna dair istediğimiz etkiyi yaratabilme gücüyle ilgilidir. Bu güç, toplumsal kaynakların nasıl dağıtıldığı ile ilgili verili koşullar tarafından önemli

ölçüde belirlenmiştir. İletişimci John B. Thompson buna sembolik iktidar demektedir (2008). Fransız düşünür Bourdieu'da sembolik iktidar, maruz kalanlarda gerçekliğe dair bir 'yanlış bilinç' formu yaratan bir kavramdır. Oysa Thompson'a göre sembolik iktidar her zaman her durumda bir yanlış bilinçlilik yaratmakla sonuçlanmayabilir. Yine de iletişim ilişkilerinin ya da hareketinin, somut toplumsal düzlemde iktidar ilişkileri boyunca yayıldığı unutulmamalıdır. Güç ilişkileri, yüzyüze iletişimden medyanın dolayımlyıcı olduğu kitle iletişimine, örgüt içi iletişimden elektronik iletişime kadar bütün iletişim durumları içine yerleşmiştir. Dolayısıyla iletişimle gerçekleşen ve kişilerin, belirli grupların ve kesimlerin hâkimiyetini pekiştirici sembolik iktidar tarzları ve sembolik şiddet biçimleri, her şeyden önce toplumsal alanın yeniden üretimini hedeflemektedir. Hâkimiyetin ya da başatlığın sürdürülmesi gereği nedeniyle, her düzeydeki iletişim süreçleri ile iktidar/güç arasındaki içkin bağlantı da sürecektir.

5. SONUÇ

*Çünkü atasözünün dediği gibi, gereken bir miktar tuzu beraberce yemedikçe birbirlerini tanıyamazlar
(Aristotle)*

Buraya kadar anlatılanlarla, iletişimi kuramlaştıran yaygın görüşün dışında bir iletişim kavrayışı sergilenmeye çalışılmıştır. İletişimin, sadece insanın gündelik yaşantısının dünyevi ve somut dokusuna gömülü bir şey olmadığı bu bölümün ana vurgusudur. İletişimin ne olduğunu soyutluğundan anlamak, daha varlıkbilimsel yani ontolojik bir ufku da işin içine katmayı gerektirmektedir. İletişimin varlıkbilimsel ufku, fenomenolojik yaklaşıma dayanarak gözden geçirildiğinde karşımıza birbiriyle bağlantılı ciddi önermeler çıkmaktadır. Bunları sıralarsak:

- İletişim, soyut ile somut arasındaki indirgenemez farkın sonucudur.
- Soyut ile somut arasındaki boşluk, Bilinçten nesneye doğru olan yönelim ile köprülenmeye çalışılır. Bu köprüleme, iletişimin özüdür.
- Köprüleme, gidiş-geliş olarak gerçekleşen bir harekettir. Buna dolayımlyama da denir. Bilinç, şeylere yönelimiyle dolayımlyanır ve fiili gerçeklik haline gelir.
- Dolayımlyama, bilinç ile şeylerin farklı kiplikte olmaları nedeniyle zorunludur.
- İletişim, özü veya ilkesi, soyut ile somut arasındaki dolayımlyanma olan bir harekettir.
- Bu hareketin ürünü anlamdır. Anlam, soyut ile somut arasındaki benzemezliğin sonucunda ortaya çıkar ve ikisi arasındaki bağlantıyı sağlar.
- Anlam, iletişim hareketinin ürünü olan bir bağdır.
- Bu nedenle sonsuz ve kesintisiz bir etkinlik olarak iletişim kurmak ve anlam üretmek zorundadır insan.

- Anlam üretiminin durması demek, hareketin durması ve iletişimin sona ermesi demektir ki bu kuramsal olarak olanaksızdır.
- Anlam, egonun kendi deneyimine bakma biçimidir ve kimliğin ve gerçekliğin inşasını olanaklı kılar.
- Üretilen anlamlarla insan, toplumsal gerçekliği olduğu kadar kendi kimliğini de inşa etmektedir
- Kimliğin ve gerçekliğin inşası, toplumsal alanda verili güç ilişkileri zemininde olmaktadır ve mücadeleli bir süreçtir. Kimlik de gerçeklik de iletişim dediğimiz hareketle gelişir ve dönüşür.
- İletişim, kendilik ile öteki arasında bir bağlantı sağlayan zorunluluktur.
- Seslenen taraf, içerik ve seslenen taraf arasında daha tarafların bir araya gelmesinden önce varolan bu bağlantıyla, taraflar iletişim kuran özneler olarak tayin edilir.
- Bu tayinle birlikte, iletişim kurmayı ya da kurmamayı özgürce seçebilen özneler olmaktan çıkarız.
- İletişim, soyut ile somut arasında, varlık ile yokluk arasındaki açıklıktan kaynaklanan ve ürünü anlam olan bir harekettir.

İletişimin, tarafların özgürce seçimde bulunarak diledikleri zaman gerçekleştirdikleri ve karşılığında anlamın elde edilmeye çalışıldığı bir süreç olarak kavranması, yaygın bir görüştür. Buna karşılık özü hareketlenme olan, anlamı içeriklerden çok kendi hareketliliği olan bir zorunluluk olarak kavranması, henüz iletişim kuramalarında ve iletişim felsefesi çalışmalarında bile yeni yeni belirlemektedir. Daima günlük yaşantımızın akışı ve dokusu içinde, dikkat yönelttiğimiz somut ilişkiler alanı boyunca ve bir etkililik ve verimlilik meselesi olarak karşımıza konulan iletişim, bambaşka bir biçimde tasarlanabilmektedir. İletişimin insanın kolayca kavrayabildiği somut işleyişi ile zorlukla kavranan soyut işleyişi arasında ortak yön, her ikisinin de iletişimin doğrusal olmaktan çok döngüsel bir hareket olarak görmesidir.

Döngüsellik anlayışı, varlığın ve dilin asla sonlandırılmayan doğasını ima etmektedir ve bu ise diyalog sayesinde sürdürülür. Diyalog, John Durham Peters'in doğru biçimde vurguladığı gibi *eşit olmayan konumların karşılaşmasıdır*; ancak burada kullanıldığı haliyle diyalog, Rus dilbilimci Mikail Bakhtin'in vurguladığı diyalojik etkileşim kavramında karşılığını bulur. Diyalojik etkileşim, asla sonlanmayan açık uçlu bir iletişim sürecidir. Diyalog, hem dil hem de varoluştaki kendilik ile Öteki arasındaki karşılıklı ilişkiyi ifade eder. İnsanlar arasındaki bütün konuşmalar ve karşılaşmalar, diyalojik kabul edilir. İletişimin diyalojik karakteri gereği dil de diyalojiktir. Yani bir ifadenin sahibi asla onu söyleyen bir tek kişi olamaz. Konuştuğumuzda içinde bulunduğumuz topluluktaki sözcüklerin ve cümlelerin paylaşılan kaynağından bir şeyleri ödünç almış sayılırız (Barge ve Little, 2002). Elbette bu ödünç alma, verili koşulların belirleyiciliği altındadır.

Bakhtin'in görüşü çerçevesinde de iletişim, kimlik ve gerçeklik kavrayışımızı yaratan bir harekettir (Barge ve Little, 2002). Tam da bu nedenle kimlik ve gerçekliğin üzerinde denetim uygulamak isteyen bütün toplumsal aktörler ve kesimler için iletişim, açık ve örtük güç mücadelelerin sahnesidir. Çünkü iletişimin sürekli bir hareket olmasından dolayı belirli bir anlam veya edim, asla sonsuza kadar sabitlenemez. Sabitlenemediği için de, özneler arası iletişim süreçleriyle meşgul olup dururuz. İnsanlar herhangi bir şey söylediklerinde, kendileriyle başkaları ve şeyler arasındaki ilişkileri nasıl gördüklerini ve bu ilişkileri nasıl yöneteceklerini ifade eden seçimler yapmaktadırlar. O nedenle iletişim, tamı tamına bir güç hareketidir. İletişim, dünyaya ve ilişkilere dair başvurduğumuz ve sahip olduğumuz anlam repertuarına dayanarak, başkalarının eylemleri üzerinde, dolayısıyla kimliklenmeleri üzerinde, dolayısıyla da gerçeklik algıları ve inşaları üzerinde belirleyici olmaya çalışmaktır. Çünkü Bakhtin'in söylediği gibi, "varolmak, iletişimdir".

KAYNAKLAR

Barge, J. Kevin ve Martin Little (2002). "Dialogical Wisdom, Communicative Practice and Organisational Life", *Communication Theory*, 12(4). s.375-397.

Berger, Peter ve Thomas Luckman, (1965), *The Social Construction of Reality*.

Cumming, Robert (1955), "Existence and Communication", *Ethics*, 65(2), s.79-101.

Dursun, Çiler (2004) "Hegel'de Kendilik Bilinci ve Öteki İçindeki Yolculuk", *Doğu Batı*, 7 (28), s.181-193.

Dursun, Çiler ve Sema Becerikli, *Kadın Odaklı Sivil Toplum Kuruluşları ve Medya*, KSGM yayını: Ankara.

Hall, Stuart. (1992), "The Question of Cultural Identity", içinde *Modernity and Its Futures*, (ed.) T. McGrew, S.Hall ve D.Held, Open University: UK. s.275-314.

Hall, Stuart, (1996), "Introduction: Who Needs Identity?", içinde *Questions of Cultural Identity*, (ed.) S.Hall, Sage: London, 1-17.

Larrain, Jorge, (1995), *İdeoloji ve Kültürel Kimlik*, Sarmal Yayınevi: İstanbul.

Natali, João, (1986), "Communication: A Semiotic Misunderstanding", *Journal of Communication Inquiry*, 10 (3).

McQuail, Denis ve Sven Windahl, (2005), *İletişim Modelleri*, İmge kitabevi: Ankara.

Mumby, Dennis, (2005), "İdeoloji ve Anlamın Toplumsal İnşası: Bir İletişim Bakış Açısı", *Doğu Batı*, 8 (30), s.123-142.

Peters, John Durham, (1999), *Speaking Into the Air: A History of The Idea of Communication*, The University of Chicago Press: Chicago.

Philip, Mark (1991), "Michael Foucault", içinde *Çağdaş Temel Kuramlar*, (derl.) Quentin Skinner, çev. A.Demirhan, Vadi yay: Ankara, s.71-88.

Ponty, Maurice Merleau (1996) *Göz ve Tin*, çev. A.Soyсал, Metis yayınları: İstanbul.

Rynin, David (1932), "The Nature of Communication", *The Journal of Philosophy*, 29 (19), 505-516.

Thompson, John B. (2008), *Medya ve Modernite*, çev.S.Öztürk, Kırmızı yay: Ankara.